

Vabariigi Valitsuse määruse
„Silma looduskaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

„Looduskaitseseaduse“ § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta määrusega ala kaitse alla ning kehtestada ala kaitsekord. Silma looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) on olnud kaitse all alates 25. septembrist 1998, mil Vabariigi Valitsus andis välja määruse nr 215 „Silma looduskaitseala ning Lihula ja Tilga maastikukaitsealade kaitse alla võtmine, kaitse-eeskirjade ja välispiiride kirjelduste kinnitamine“. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid laiendatakse olemasolevat kaitstavat loodusobjekti ja kehtestatakse uus kaitse-eeskiri. Vastavalt „Looduskaitseseaduse“ § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni kehtestatakse „Looduskaitseseaduse“ alusel uued kaitse-eeskirjad.

Esitatava Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni looduskaitse juhtivspetsialist Marju Erit (tel 472 4722), eelnõu eksperdiarvamuse koostas Erik Leibak, eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, „Looduskaitseseadusele“ vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust kontrollis Keskkonnaameti looduskaitse osakonna kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184). Eelnõu keeletoimetaja oli ... ja eelnõu õigusekspertiisi on teinud ...

2. Eelnõu sisu

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta rahvusvahelise tähtsusega veelindude rändepeatus-, pesitsus- ja sulgimispaiku, kaitsealal esinevaid looduslikke ja pool-looduslikke kooslusi, kaitsealuseid liike ja nende elupaiku.

Kaitstakse elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ja loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas (tärniga on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid). Need elupaigatüübid on: veealused liivamadalad (1110), liivased ja mudased pagurannad (1140), rannikulõukad (1150*), laiad madalad lähed (1160), soolakulised muda- ja liivarannad (1310), väikesaared ja laiud (1620), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*), lood (6280*), sinihelmikakooslused (6410), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), puisniidud (6530*), allikad ja allikasood (7160), lubjarikkad madalsood läänemõõkrohuga (7210*), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodumetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), puiskarjamaad (9070) ja soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Kaitstakse ka nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud liikide elupaiku. Need liigid on kõre (*Bufo calamita*), mis on ühtlasi I kaitsekategooria liik, kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) ja soohiilakas (*Liparis loeselii*), mis on ühtlasi II kategooria kaitsealused liigid, ning emaputk (*Angelica palustris*) ja hink (*Cobitis taenia*), mis on ühtlasi III kategooria kaitsealused liigid.

Kaitsealustest liikidest kaitstakse nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud haudelinnuliike: merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) ja tutkas (*Philomachus pugnax*), mis on ühtlasi I kaitsekategooria liigid, niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*), sarvikipütt (*Podiceps auritus*), hüüp (*Botaurus stellaris*), väikehuik (*Porzana parva*),

naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*) ja valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*), mis on ühtlasi II kaitsekategooria liigid, roo-loorkull (*Circus aeruginosus*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), teder (*Tetrao tetrix*), täpikhuik (*Porzana porzana*), rukkirääk (*Crex crex*), sookurg (*Grus grus*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), randtiir (*Sterna paradisea*), mustviires (*Chlidonias niger*), musträhn (*Dryocopus martius*), vööt-põðsalind (*Sylvia nisoria*) ja punaselg-õgija (*Lanius collurio*), mis on ühtlasi III kaitsekategooria liigid, ja rändlinde. Lisaks kaitstakse nõukogu direktiiv 94/43/EMÜ IV lisas nimetatud liiki põhja-nahkhiirt (*Eptesicus nilssonii*), mis on ühtlasi II kaitsekategooria liik, ja järgmisi II kategooria kaitsealuseid liike: mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), väikekajakas (*Larus minutus*), klibutarn (*Carex glareosa*), põhjatarn (*Carex mackenziei*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), karvane lippernes (*Oxytropis pilosa*) ja rand-soodahein (*Suaeda maritima*), ning III kaitsekategooria liike, mis on: hallpõsk-pütt (*Podiceps grisegena*), rooruik (*Rallus aquaticus*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), hänilane (*Motacilla flava*), lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*), hall käpp (*Orchis militaris*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*) ja soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*).

«Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni» artikli 2 lõike 1 kohaselt on Silma looduskaitseala rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala).

Kaitseala on tsoneeritud vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele seitsmeks sihtkaitsevööndiks ja seitsmeks piiranguvööndiks. Sihtkaitsevööndid on vajalikud looduslike ja poollooduslike koosluste, kaitstavate liikide elupaikade ning lindude rändepeatus- ja sulgimispaikade säilitamiseks. Elupaikade säilitamise kaudu hoitakse ka tüüpilist maastikuilmet ning kaitstakse kogu looduse mitmekesisust. Piiranguvööndid hõlmavad majanduslikult kasutatavaid alasid, kus esineb hoonestus ja muud rajatised, põllumaad, väljakujunemata vähemväärtuslikud elupaigad (nt noorendikud) või linnalähedane aktiivselt kasutatav mereala (Haapsalu lahe piiranguvöönd), mis toimib puhveralana.

Inimestel on lubatud viibida ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud Tahu sihtkaitsevööndis ja Tagalahe–Sutlepa sihtkaitsevööndi laidudel 1. aprillist 31. juulini. Nimetatud alad on ohustatud linnuliikide (sealhulgas II kaitsekategooria ja Linnudirektiivi liikide) olulisteks pesitsusaladeks, kus inimeste viibimine häirib pesitsevaid linde, põhjustades pesapaikade hülgamist, maaspesitsevate lindude lendu ajamisel nende pesade avastamist kiskjate poolt ning munade või pesapoegade tallamist. Pesitsusedukuse tagamiseks on kehtestatud liikumispääs piirangud maaspesitsevate linnuliikide kõige olulisemates pesitsuskohtades pesitsusajal.

Inimeste viibimine sihtkaitsevööndi veealal on 15. märtsist 31. oktoobrini lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Liikumispääs piirangud on kehtestatud tagamaks kaitstavate haudelinnuliikide pesitsus- ja sulgimisaegset rahu ning rändlindude häirimatust olulises koondumispaigas. Aprilli algusest juuli lõpuni kestab pesitsusperiood, mil aktiivne veekogudel liikumine häirib lindude haudumist, pesapoegade toitmist ja pesakondade toitumist veekogudel. Juulis-augustis lisanduvad veekogudel liikuvatele lennuvõimetutele poegadele sulgivad veelinnud, kes samuti ei suuda lennata. Augusti lõpus algab rändlindude koondumine veekogudele, mis saavutab kõrgaja septembris-oktoobris. Silma looduskaitseala on nimetatud linnuhoiualaks ja tähtsaks linnualaks nii veelindudele olulise rändepeatuspaigana kui rikkaliku haudelinnustiku tõttu. Kaitsealale koguneb globaalse tähtsusega rändekogumeid (väikeluige, laululuige, viupardi, tuttvardi, sookure jt), regionaalse ehk üle-euroopalise tähtsusega rändekogumeid (kümnokk-luige, hallhane, punapea-vardi, väikekoskla jt) ja kaitsealal esineb Euroopasse kontsentreerunud liigi (hüübi, väikekajaka,

mustviire, niidurüdi) üks olulisemaid esinemisalasid riigis. Lindude häirimatuse tagamiseks ei ole vajalik veealal liiklemise absoluutne keelamine, kuid oluline on liiklemismahu reguleerimine, arvestades erinevate haude- ja rändlinnuliikide häirimistundlikkusega.

Veealal viibimist ei piirata Haapsalu lahe piiranguvööndis, kuna see hõlmab saarte ja laidudeta avaveela, kus pesitsemis- ja toitumistingimused on kehvemad kui sihtkaitsevööndi laiduderikkal ja madalamal veealal, mistõttu kaitstavate pesitsevate ja rändel peatuvate lindude hulk on seal oluliselt väiksem kui sihtkaitsevööndis ning liikumispiirangu kehtestamine pole vajalik.

Telkimine ja lõkke tegemine on lubatud paikades, mis on kaitseala valitseja poolt selleks ette valmistatud ja tähistatud. Õuemaal on telkimine ja lõkke tegemine lubatud omaniku loal. Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostatava teadustegevuse puhul, liinirajatiste hooldustöödel, maatulundusmaal metsa- või põllumajandustöödel ning õuemaal. Kaitseala veealal on lubatud mootorita ujuvvahendiga, välja arvatud vesijalgrattaga, sõitmine. Vesijalgrattaga sõitmine on keelatud, kuna see kahjustab madalaveeliste lahtede ja rannikulõugaste põhjataimestikku.

Jahipidamine on kaitsealal lubatud 1.septembrist 1.märtsini, välja arvatud linnujaht, mis on aastaringselt keelatud. Erandina on linnujaht lubatud Haapsalu lahe piiranguvööndis 20.augustist 30.novembrini. Jahipidamiseviisina on keelatud uru- ja ajujaht. Jahipidamise üldpiirang lähtub lindude pesitsusperioodist, tagamaks (eelkõige niitudel ja metsas pesitsevate liikide) häirimatust pesitsuse ajal. Haapsalu lahe piiranguvööndis on erandina lubatud linnujaht, kuna rändlinnud koonduvad valdavalt siselahtedele (Tahu, Saunja ja Lykholmi lahele, Sutlepa ja Vööla merele ning Kudani järvele) ning Haapsalu lahe piiranguvööndisse ei kogune samaväärseid rändekogumeid.

Kalapüük on kaitsealal lubatud kaitseala valitseja nõusolekul (arvestades püügilimiitide ja väljastatavate liikumislubade arvuga) 1.septembrist 14.märtsini, kusjuures 1.septembrist 31.oktoobrini on kalapüük lubatud kaitseala valitseja poolt väljastatava liikumisloa olemasolul. Haapsalu lahe piiranguvööndis on kalapüük lubatud vastavalt üldisele seadusandlusele. Kalapüük on lubatud peale pesitsusperioodi lõppu tagamaks pesitsevate ja sulgivate lindude häirimatust. Haapsalu lahe piiranguvööndis ei kehtestata kalapüügile lisapiiranguid samal põhjusel, mis on välja toodud liikumispiirangu juures.

Kaitsealal ei ole lubatud mootorsõidukiga sõitmine jääl ja mootoriga ujuvvahendiga sõitmine, väljaarvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostatava teadustegevuse puhul, koosluste hooldamistöödel ja Haapsalu lahe piiranguvööndis.

Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet; koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid; väljastada metsamajandamiskava; kehtestada detail- ja üldplaneeringut; anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks; anda projekteerimistingimusi; anda ehitusluba; rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on 7 sihtkaitsevööndit. Hundinuia, Pürksi ja Vanametsa sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina. Tagalahe–Sutlepa, Tahu ja Vööla–Kudani sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on vee-, ranna-, niidu-, soo- ja metsakoosluste säilitamine või taastamine, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse. Kapa sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on puisniidu taastamine ja säilitamine ning kaitstavate liikide elupaikade kaitse.

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja poolt tähistatud kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud ettevalmistamata kohas või rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja inimeste viibimine sihtkaitsevööndi veealal 15.märtsist 31.oktoobrini. Sihtkaitsevööndi vooluveekogudel viibimine on lubatud aastaringelt.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud: kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ning poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus; olemasolevate ehitiste hooldustööd; tootmisotstarbeta ehitiste püstitamine kaitseala tarbeks; eesvoolude hooldustööd 1.augustist 1.märtsini kooskõlas § 6 sätestatuga; Kapa, Tagalahe–Sutlepa ja Vööla–Kudani sihtkaitsevööndis metsakoosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures kaitseala valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas; kaitseala valitsejaga kooskõlastatud kohtades ja tingimustel pilliroo ja adru varumine.

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ja uute ehitiste püstitamine, välja arvatud eelmises lõigus loetletud lubatud tegevus.

Inimeste viibimine on keelatud Tahu sihtkaitsevööndis ja Tagalahe–Sutlepa sihtkaitsevööndi laidudel 1.aprillist 31.juulini, väljaarvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevuse puhul, koosluste hooldamistöödel ja kaitseala valitseja nõusolekul teostatava teadustegevuse puhul. Liikumispiirang laidudel kestab lühemat aega kui veealal. Siiski on väljaspool keeluaega laidudele jõudmiseks vajalik kaitseala kaitse korraldaja luba sihtkaitsevööndi veealal viibimise tõttu. Kaitsekorralduslikult pole põhjendatud laidudel liikumise keelu pikendamine või lisapiirangute seadmine.

Sihtkaitsevööndis poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik heina ja roo niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarde harvendamine ja kujundamine.

Piiranguvöönd on kaitseala majandatav osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on seitse piiranguvööndit. Piiranguvööndite kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitstavate liikide elupaikade kaitse.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, välja arvatud kogu kaitsealal piiratud või keelatud tegevus (sätestatud paragrahvides 4 ja 5) ja piiranguvööndis keelatud tegevus, mis on: uue maaparandussüsteemi rajamine; veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine; maavara kaevandamine; puhtpuistuste kujundamine ja energiapuistute rajamine; uuendusraie, välja arvatud turberaie häilraiena; puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul kuivalt külmumata pinnaselt; lõkke tegemine ja rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata

kohas; biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetiste kasutamine, välja arvatud Salajõe ja Saunja piiranguvööndis põllu- ja õuemaal.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, kusjuures uute hoonete püstitamine on lubatud vaid olemasoleval hoonestusalal ja algsetele taluõue kohtadel, ning telkimine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas.

Piiranguvööndi metsa majandamisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal, liigiline ja vanuseline mitmekesisus; jätta raiumata surnud puud ning kujundada häilud ebakorrapärase kujuga.

Piiranguvööndis poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu taastamiseks ja säilitamiseks vajalik heina ja roo niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde harvendamine ja kujundamine.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvesse võetud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ja kaitse-eeskirja tsoneeringu ning kaitsekorra kohta koostatud eksperdiarvamust. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Silma looduskaitseala pindala on ligikaudu 6746 hektarit, sellest eramaid 2340 ha, riigi- ja munitsipaalmaad 323 ha, jätkuvalt riigi omanduses olevat maad ligikaudu 1670 ha ja veeala ligikaudu 2413 hektarit. Kaitseala pindala suureneb 1951 ha võrra.

3. Maaomanike seisukohad

Selguvad avalikustamise käigus.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Silma looduskaitseala kaitsekorra kavandamisel on lähtutud „Looduskaitseaduses“ esitatud nõuetest ning arvestatud vastavust Euroopa Liidu õigusele, eelkõige nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206 22.07.1992) ja nõukogu direktiivile 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT L 103, 25.04.1979). Silma looduskaitsealale jääv ala on Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 1 alapunkti 66 ja lisa 1 punkti 2 alapunkti 498 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks.

5. Määruse jõustumine

Määrus jõustub „Riigi Teataja seaduse“ § 5 lõikes 5 sätestatud ajal.

6. Eelnõu kooskõlastamine

Toimub avalikustamise käigus.

Kustutatud: Määruse jõustumisele peab järgnema erinevate maamaksumäärade kinnitamine, mis tuleneb määrusega kehtestatavatest majanduspiirangutest. Selleks tuleb muuta Vabariigi Valitsuse 19.05.1999 määrust nr 161 „Maamaksu korrigeerimine Silma ja Marimetsa looduskaitsealadel ning Lihula ja Osmussaare maastikukaitsealadel“. Sellega korrigeeritakse ühtlasi Noarootsi, Oru ja Ridala valla eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.